

# Biskup, Marian

---

## Mikołaj Kopernik a pisma radców Prus Królewskich do Josta Ludwika Decjusza z 18. VII.1526

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 49/3-4, 157-166

---

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



*Marian Biskup*

Toruń

**MIKOŁAJ KOPERNIK A SPRAWA PISMA  
RADCÓW PRUS KRÓLEWSKICH  
DO JOSTA LUDWIKA DECJUSZA Z 18.VII.1526**

Wśród tekstów ekonomicznych przypisywanych Mikołajowi Kopernikowi dyskusję od lat budzi kwestia listu radców Prus Królewskich do Josta Ludwika Decjusza z datą Gdańsk 18 lipca 1526 r. Część badaczy uznaje, że list ten jest autorstwa Kopernika, gdyż stanowi on wiernie streszczenie poglądów zawartych w ostatniej wersji traktatu ekonomicznego, datowanego zresztą na lata 1526–1528. Do badaczy takich należeli przede wszystkim Jan Dmochowski<sup>1</sup> i Henryk Dunajewski<sup>2</sup>, szczególnie zaś Erich Sommerfeld, który wręcz przypisywał tekst listu radców Prus Królewskich nie tylko Kopernikowi, lecz także jego ręce<sup>3</sup>. Podobnie wydawcy monachijskiej edycji pism Kopernika uznawali list ten za powstały dzięki Kopernikowi, zapewne i z jego ręki<sup>4</sup>. Natomiast stanowisko zgoła negatywne przyjmowali Jerzy Drewnowski<sup>5</sup> i Paweł Czartoryski<sup>6</sup>, wskazując zwłaszcza na odmienności terminologiczne łacińskiego tekstu gdańskiego.

Te różnice poglądów tylko częściowo wyjaśniała publikacja samego tekstu listu gdańskiego. Znany on był w dwóch egzemplarzach: koncepcie spisanej w Gdańsku, ale tylko z datą roczną 1526 r. ręką pisarza biskupa warmińskiego Maurycego Ferbera z szeregiem poprawek i uściśleń pochodzących z ręki Feliksa Reicha, ówczesnego koadiutora kanonika warmińskiego Jana Scultetiego, najlepszego obok Kopernika znawcy zagadnień monetarnych w Prusach Królewskich wraz z Warmią. Tekst ten znajdujący się jako koncept w zbiorach Staatsarchiv Königsberg tj. w Archiwum Państwowym w Królewcu, sygn. 752, ogłosił po raz

pierwszy Jan Dmochowski w r. 1924. Korzystał przy tym tylko z odpisu sporządzonego dla niego przez zarząd Archiwum Królewieckiego z datą roczną „Ex publico conventu Gedanensi 1526”. Dmochowski dał również swoje polskie tłumaczenie tego tekstu<sup>7</sup>. Wydawca traktował tekst łaciński jako zredagowany przez Kopernika bądź przy jego współdziałaniu, z końcową adnotacją Feliksa Reicha. Nie mając bezpośredniego wglądu do tekstu królewieckiego nie mógł interesować się formą dalszych licznych uzupełnień tekstu, głównie z ręki Reicha. Natomiast sam Dmochowski już w toku druku jego tekstu odkrył w zbiorach Archiwum (dzisiaj Biblioteki) Czartoryskich w Krakowie (fol. nr 259) ostateczną wersję listu radców pruskich do Decjusza z datacją 18 lipca 1526 r., jednak nie ona stanowiła podstawę druku.

Natomiast wersja ta stała się w r. 1978 przedmiotem publikacji Ericha Sommerfelda, który nie mając dostępu do kopii królewieckiej (która znajdowała się już wówczas w Getyndze bądź w Geheimes Staatsarchiv Berlin Dahlem) jako podstawę przyjął tę właśnie ostateczną wersję z Biblioteki Czartoryskich w Krakowie (Ms. Nr 259, fol. 93–95v). Uznał ją przytym za tekst, który wyszedł w pełni z ręki Kopernika. Natomiast egzemplarz królewiecki uważał za koncept, który także wyszedł z ręki Kopernika<sup>8</sup>.

Oba te teksty były natomiast w pełni dostępne kolejnym wydawcom monachijskim, którzy w r. 1994 egzemplarz królewiecki wykorzystali jako uzupełnienie do ostatecznej wersji tego listu z datą „Gdańsk, 18.VII.1526” w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie (Ms. 259)<sup>9</sup>. Tekst królewiecki został uznany za koncept z marginaliami ręki – wyłącznie – Feliksa Reicha jako Var. A.; podobnie konceptem ma być egzemplarz z Biblioteki Czartoryskich, Var. B. Słuszniejsze wydaje się jednak określenie go jako kopia ostatecznej wersji listu. Wydawcy w przypisach zaznaczyli wszystkie odmianki z wersji A oraz różnice z wersją drukowaną przez E. Sommerfelda. Jednakże nie podjęli próby określenia ręki dla wszystkich dodatków występujących w wersji A, a także uprościli w niej problem kilku znacznych wstawek, które były w większości dziełem Feliksa Reicha. Dlatego uznać wypada za potrzebne odtworzenie jednak pełnego tekstu A z zaznaczeniem rąk w poszczególnych wstawkach (czego też brakowało zupełnie w wydawnictwie J. Dmochowskiego). Jest bowiem rzeczą pewną, iż wersja A powstała bez żadnych wątpliwości w Gdańsku około 17 lipca 1526 r., gdyż tę datę nosi zarządzenie królewskie w sprawie zrealizowania reformy monetarnej Prus<sup>10</sup>. Ostatecznie zaś przyjęto dzień 18 lipca 1526 r. jako datę listu radców pruskich do Decjusza.

Jest przytym rzeczą znaną, iż poza osobą Feliksa Reicha i sekretarza biskupa warmińskiego nie mogliśmy mieć pewności, iż także Mikołaj Kopernik był obecny w jego towarzystwie w Gdańsku. Brak dotąd danych w życiorysie Kopernika dla jego pobytu poza Warmią od 29 grudnia 1525 aż do około 20 sierpnia 1526 r.<sup>11</sup> Dlatego też chętnie posługiwano się tekstem listu Rady Prus

Królewskich powstałym w Gdańsku w okolicach 18 lipca 1526 r., godząc się na przypuszczenie, iż to właśnie sam Kopernik był autorem tego tekstu, ze względu na daleko idące podobieństwo do ostatniej wersji jego traktatu monetarnego z r. 1526. Nie wchodząc obecnie szerzej w problem datacji tego traktatu, który w ślad za E. Sommerfeldem przyjmujemy obecnie na początek kwietnia 1526 r., zakładamy, iż ten właśnie tekst mógł zostać przez Kopernika w początkach 1526 r. przekazany biskupowi Ferberowi i jego otoczeniu z Feliksem Reichem na czele. W ten sposób została Radzie Pruskiej dostarczona podstawa dla przygotowania odpowiedzi do Josta Ludwika Decjusza, istotnie nawiązująca do tekstu tego traktatu kopernikowskiego. Biskup Ferber mógł więc zlecić swemu pisarzowi i Feliksowi Reichowi posłużenie się znanym mu tekstem traktatu kopernikowskiego. Jak wynika z badań Teresy Borawskiej, pisanie tekstu Ferber powierzył Pawłowi Snopkowi, który przebywał już wcześniej w otoczeniu biskupa Fabiana Luzjańskiego, a następnie (od r. 1523) biskupa Ferbera. W r. 1524 otrzymał godność kanonika dobromiejskiego. Snopek interesował się pracami naukowymi, brał też udział w opracowywaniu ordynacji krajowej dla Warmii i Prus Królewskich (w r. 1528). Posiadał również własną bibliotekę, którą zapisał w testamentie kolegiacie dobromiejskiej. Dlatego z całą pewnością potrafił dokonać wyciągu z tekstu traktatu monetarnego Kopernika dla opracowania listu do Decjusza, pod nadzorem Feliksa Reicha<sup>12</sup>.

Pogląd ten znajduje poparcie właśnie w niektórych marginaliach w koncepcie listu Rady Pruskiej do Decjusza w wersji A, której pełny tekst dlatego zamieszczamy poniżej, z dokładnym zaznaczeniem wszystkich poprawek, wprowadzonych głównie ręką Reicha. Tekst ten był przygotowany ręką Pawła Snopka, przy czym nadzorował go Feliks Reich. Był on magistrem nauk wyzwolonych, do niedawna kanclerzem biskupim i prepozytem kapituły dobromiejskiej (do 2 X 1525); od 2 III 1526 był także koadiutorem kanonika warmińskiego Jana Scultetiego. Jako kanclerz biskupi żywo interesował się także sprawami monetarnymi, znał więc dobrze teksty pism ekonomicznych Kopernika składanych przez niego biskupom warmińskim: Fabianowi Luzjańskiemu (do r. 1523) i Maurycemu Ferberowi<sup>13</sup>. Dlatego też towarzyszył biskupowi Ferberowi w czasie jego dłuższego pobytu w Gdańsku w otoczeniu króla Zygmunta Staroego. Niewątpliwie na polecenie biskupa Ferbera przejął funkcję „korektora” listu radców Prus Królewskich do Josta Ludwika Decjusza w połowie lipca 1526 r. Tekst ten, w wersji A dowodzi, że Reich gruntownie skontrolował całość listu sporządzonego ręką Pawła Snopka w oparciu o dane traktatu monetarnego Kopernika. Świadczą o tym liczne drobniejsze uzupełnienia tekstu poczynione na marginesie listu, przede wszystkim zaś trzy większe uzupełnienia wprowadzone u dołu k. 35v i na marginesie k. 36. Jedno z nich dotyczyło nawet tekstu z k. 35v, co zostało odpowiednio zaznaczone znakami wstawki. Reich dopisał także na k. 35 uzupełnienia do tytułu listu i datę, choć tylko roczną (1526), na k. 36 dodał

także końcową formułę datacyjną, znowu bez daty dziennej. Na koniec na k. 36v dopisał informację archiwalną „Epistola de moneta consiliariorum Prussie”.

Jakie było jednak stanowisko Kopernika wobec tego tworu kancelarii biskupiej, opartego bez żadnych wątpliwości o udostępniony jej tekst traktatu monetarnego? Najwyraźniej uznał on za zbyt daleko idące ingerowanie w tekst pisarza biskupiego Pawła Snopka, ufając doświadczeniu i poprawkom Reicha. Dlatego przedłożony mu tekst przeczytał i zaaprobował, wprowadzając tylko na k. 35 na marginesie pominięty przez autorów listu fragment o nowej monecie 30 groszy wartości 1 złotego węgierskiego, a srebro, które on zawiera, znacznie mniej jest warte tego złotego [i] za 30 groszy [nie sprzedaje się]: (*floreno estimetur et argentum, quod contineant, longe minus valeat, nemo florenum 30 grossis [vendet]*).

Tekst ten, niewątpliwie ręki Kopernika, jest krótki, lecz mający swoje znaczenie. Stanowi on bowiem dowód obecności Kopernika w Gdańsku i aprobaty przez niego dla listu radców pruskich do Josta Ludwika Decjusza, będącego wszak streszczeniem jego własnych poglądów zawartych w traktacie monetarnym. Jest on potwierdzeniem obecności Kopernika u boku biskupa Maurycego Ferbera w Gdańsku i jego pośredniego uczestnictwa przy powstaniu skróconej wersji jego poglądów dotyczących reformy monetarnej Prus. Natomiast całość listu Rady Prus Królewskich do Decjusza istotnie należy uznać za nie należący do własnych tekstów kopernikowskich, a tylko przez niego aprobowanych.

### Przypisy

<sup>1</sup> J. D m o c h o w s k i : *Mikołaja Kopernika rozprawy o monecie i inne pisma ekonomiczne*. Warszawa 1924 s. 165–173 (tekst łaciński) i s. 177–184 (tłumaczenie polskie).

<sup>2</sup> H. D u n a j e w s k i : *Mikołaj Kopernik. Studia nad myślą społeczno-ekonomiczną i działalnością gospodarczą*. Warszawa 1957 s. 403–405.

<sup>3</sup> E. S o m m e r f e l d : *Die Geldlehre des Nicolaus Copernicus*. Berlin 1978 s. 111–122 (tekst łaciński i tłumaczenie niemieckie).

<sup>4</sup> *Nicolaus Copernicus. Gesamtausgabe*, t. VI/1 „Documenta Copernicana” Berlin 1994 nr 59 s. 118–123 (tekst łaciński) i s. 124–129 (tłumaczenie niemieckie).

<sup>5</sup> J. D r e w n o w s k i : *Mikołaj Kopernik w świetle swej korespondencji*. Wrocław 1978 s. 16.

<sup>6</sup> P. C z a r t o r y s k i : [w:] *Nicolas Copernicus Minor Works*. Warsaw-Cracow 1985 s. 202–206.

<sup>7</sup> J. D m o c h o w s k i , dz. cyt., s. CXXXVIII i 165–173, 177–184.

<sup>8</sup> E. S o m m e r f e l d , dz. cyt., s. 40 i 111.

<sup>9</sup> *Nicolaus Copernicus Gesamtausgabe*, t. VI/1, s. 118–123.

<sup>10</sup> *Corpus iuris Polonici*, t. IV, Cracoviae 1910, nr 78, s. 239.

<sup>11</sup> M. B i s k u p : *Regesta Copernicana*, Wrocław 1973 s. 41 nr 273 i 275.

<sup>12</sup> A. K o p i c z k o : *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1525–1821*, część 2. *Słownik*. Olsztyn 2000 s. 308.

<sup>13</sup> J.w., s. 265–266.

## APPENDIX

LIST RADCÓW PRUS KRÓLEWSKICH  
DO JOSTA LUDWIKA DECJUSZA – GDAŃSK 1526  
Koncept: Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz,  
Berlin, XX HA, HBA, Kasten 752, k. 35–36v.

[k. 35] *Epistola ad Ludouicum<sup>a</sup> Decium, ciuem Cracouiensem de moneta restitutione<sup>b</sup> 1526 per consiliarios Prussie<sup>b</sup>.*

S[alutem] d[icimus]. Oblata est nobis, amice syncere dilecte, lucubratio D[ominacionis] Vestre de ratione restituende monete<sup>c</sup>, quam vt prima fronte legimus, arrisit nobis nostrique conatibus vehementer, quod initio promitteret se huiusmodi rationem prescripturam, vt moneta cuderetur, que tam regio erario, quam populi commoditatibus conueniret et pernicies per monete deteriorationem inducta, radicibus tolleretur. Sed vbi progressi fuimus et exactius rem expendissemus, vidimus negotium eo dirigi, vt monete conditio exilior reddatur, quam hactenus fuerit. Qui enim fieri potest, vt ex moneta veteri conflata, cum lucro principis et populi commoditatibus cudatur noua? Exilem etenim abolere et prestantiorem reddere, non bonam in deterius labi desideramus. Nec estimatio excessiua valorem adiuuare seu fulcire tantopere poterit, sed grossorum numero defectus argenti volente nolente principe supplebitur. Nostro enim euo (ut est in memoria hominum) florenus Vngaricus 28 grossis Polonicis et 21 Bohemicis emebatur; sed moneta in deterius labente creuit floreni appetiatio ita, ut hodie 42 grossis Polonicalibus ematur, estimatione pristina, quam monete vilitas oppresserat, non obstante; mercatores enim valorem monete callentes, merces suas ad auri <sup>d</sup>et argenti<sup>d</sup> valorem, non monete estimationem vendunt, cuius exiguitatem numero compensant. Quod eciam in omnibus aliis rebus ad humanum vsum necessariis euenire solet, presertim argento, cuius precium vilesciente moneta crescere, necesse est. Si enim argentum auro appreciaretur, non putamus, ipsum multo charius, quam dudum antea emi. Sed quia vili moneta emitur, que longe minus valet, quam tantumdem auri necesse est, vt precium ascendat. Vt exempli causa dicamus: Si marcha argenti puri 5 florenis Vngaricalibus in auro (ut fere consuetum est) comparetur, et aliquis loco singulorum florenorum 30 grossos in moneta pendere voluerit, nemo illi florenum pro 30 grossis commutabit, nisi 12 superaddiderit eo, quod nunc 42 grossis florenus comparetur; 12 ergo per 5 multiplicati faciunt 60, id est 2 florenos, qui aliis 5 superadditi constituunt 7. Inde fit, vt marcha argenti puri 7 florenis monete nunc ematur, cum alioqui 5 florenis in auro et antiquo more emeretur. Porro si nunc noua moneta oriente 30 grossi Vngarico <sup>e</sup>floreno estimentur et argentum, quod contineant<sup>f</sup>, longe minus valeat, nemo florenum 30 grossis<sup>e</sup> vendet, quocumque edicto mandante, sed





crescet ex causa superius dicta numerus grossorum pristino errore ad 40 et vltra, secundum quod monete exilitas postulauerit, donec grossi valorem auri equent et precium attingant. Ex quo errore antea factum est, vt omnes quotquot ex annis redditibus vivunt, supra quartam partem omnium reddituum suorum nostra dumtaxat memoria perdidierint. Quod multo perniciosius hic in terris Prussie contigit. In memoria enim nostra est, quod florenus Vngaricus 7 fertonibus Pruthenicis<sup>g</sup> et minoris emebatur, nunc vero 12 aut circiter, vt ferme media pars reddituum breui nobis perierit. Cum autem vetera monumenta patrie reuoluimus, comperimus solidos Pruthenicos tres partes argenti et quartam eris continuisse, quo quidem tempore Prussia in magno flore fuit. Deinde Ordine prepostero tribus partibus eris vnam dumtaxat argenti miscebant; subinde quatuor eris partibus quintam argenti addebant. Nec ibi status est, quinimo res quotidie in deterius vergit, maximo reipublice dispendio, et detrimento, vt metuendum sit, ne tandem tota cuprea sit futura. Quantam itaque iacturam errarium regium et respublica interea temporis fecerit, et subinde semper facit, prudens quisque facile estimare potest. Nec possibile est tantum lucrum ex fabricatione vilis monete principi prouenire posse, quantum damnum ex collectione eiusdem tot annorum curriculo sustinet. Id ipsum enim metet, quod seminauerat. Si zizaniam seminauerit, zizaniam cum fenore metet, que vel sua sponte prouenire solet. Si vero triticum in agrum ditionis sue sparserit, triticum eciam vberius colliget. Ideoque preter sumptus et impendia officine, que per monete estimationem compensari solent, nihil lucri ex fabricatione monete princeps iure expectare debet, nec sine irrecuperabili iactura reipublice potest.

Viderint ergo, quomodo erario regio et communi vtilitati consuluerint, qui suadent ex cussione monete lucrum principi querendum esse, cuius thesaurum sensim consilio suo exinaniri volunt, non ditescere rempublicam labefactari non prouehi.

[k. 35v] At sine regie Maiestatis iactura moneta immutari et restitui non poterit. Verum quidem est tantam mutationem sine aliquo principis et populi dispendio fieri non posse, sed abunde compensabit damnum (si modo ita dici meretur) future vtilitatis fructus. Paucis siquidem futuris annis bonitas monete in annis redditibus pensabit, quod ad immutationem monete necessitas impendere coegit et quasi noua populi contributione erarium principis ditabit. Ita ut sola monete exaltatio sine qua vis<sup>h</sup> alia contributione ad subsidia regie Maiestati prestanda non parum momenti habeat et subditos cum emolumento principis grauet. Cum autem super hec eciam generalis contributio ex Prussia accedat et prouentus regii aliis eciam rationibus ibidem auctiores redditi sint, facile expendi potest, quantam frugem monete melioratio ex sola Prussia erario regio sit illatura. Quanto preterea moneta in argenti grano dicioer fuerit, tanto erit Sigismundi regis gloria posteris celebrior ac memorabilior et felicitatis eius splendor illustrior.

<sup>h</sup>Melioratio autem non solum fit per hoc, quod minus cupri et plus argenti in mixtura pagamenti seu materie addatur, sed eciam quod numerus<sup>i</sup> restringatur et pondus augeatur, quo fiet vt mediantes ponderosiores ac maiores, quam nunc sint<sup>k</sup> cudi sit necesse, grossis integris eisdem proporcionatis<sup>l</sup>. Hinc eciam sequetur, quod ex marcha pagamenti seu materie minor numerus numismatum, quam hactenus factum est<sup>m</sup>, resultabit<sup>i</sup>.

Quamobrem si ita<sup>n</sup> constitutum est, vt 30 grossi noui floreno Vngaricali estimandi et equandi sint, oportebit monetam ad minus in quarta parte meliorem, quam nunc est, fieri,



vt eius valoris futuri sint grossi 30, cuius nunc 40 sunt et mediantes 60, cuius nunc sunt 80. Eo quod florenus hodie 40 grossis et 80 mediantibus aut pluris emitur. Quod si non fiet, pristino errore inuoluemur. Crescet enim numerus grossorum a 30 vsque ad 40 et vltra, donec, vt predictum est, valorem auri equet. Serenissimo domino nostro rege quantumuis renitente. Quinimo et mediantes omnes conflari et meliores reddi oportebit, non obstante, quod alii aliis si[n]t prestantiores. Non enim vlla estimatione aut quantumcumque graui edicto numerus quadragenarius grossorum aut octogenarius mediantum ad 30 et 60<sup>o</sup> retrudi ac cogi poterit pristino valore manente. Quandoquidem nemo florenum Vngaricalem 30 grossis aut 60 mediantibus commutabit, quem hactenus 40 et 80 ac pluris vendiderat. Nec in potestate ementis erit florenum pro suo arbitrio aut principis estimatione appretiare. Neminem equidem cogere possum, vt michi florenum 30 grossis aut 60 mediantibus vendat inuitus, sed condetur et euanescet aurum, donec iusto precio compensabitur, eciam si repurgati fuerint mediantes a deterioribus.

<sup>p</sup>Tentabat eciam olim diue[m]orie<sup>q</sup> Io[annes] Albertus rex florenum Vngaricalem<sup>r</sup> estimatione et seueris mandatis ad numerum 30 grossorum cogere, sed non successit res, quinimo creuit numerus grossorum, vt nunc videmus ad 42<sup>p</sup>. Si vero iactura in conflandis mediantibus intolerabilis censebitur et abolitis (vt par est) pyronibus Schweydenicenis et aliis deterioribus <sup>s</sup>et duntaxat si aut nouos eiusdem valoris cudere<sup>s</sup> serenissimorum regum Sigismundi, Alexandri et, si qui similes sint, retinere decretum fuerit, e republica equitati consentaneum et commodum esse arbitramur, vt 40 integri grossi et 80 mediantes deinceps ad valorem vnus floreni cudantur et estimentur. Hac ratione eciam magna conformitas Polonice et Prutenice monete sequetur; sic enim 40 grossi vtrinque vnus florenum Vngaricalem et duas marchas Pruthenicis constituent, erit que hoc pacto estimatio monete cum valore tanto magis proportionata. Alioqui si 30 duntaxat grossi Polonici ad estimationem floreni cudentur, si dissidebunt a Pruthenicis, quorum 40 cudi necesse est, in quarta parte. Vtrumque tamen res cesserit, consultum nobis videtur, quod Polonica, Pruthenica et Lithuanica moneta, suis queque insigniis et numismatibus distincte, in grano, pagamento, valore et estimatione iuxta conditionis sue convenientem proportionem, conformitatem habeant et perpetuo tenore ita permaneant. Hoc adiecto, quod loco ternariorum et mediantum in Polonia, solidi fiant in Prussia, quorum tres pro vno grosso<sup>t</sup>, sex vero oboli pro<sup>o</sup> solido<sup>o</sup>. Nec omnino conveniret solidos Pruthenicis abrogare aut in mediantes commutare propter multiplices contractus et inscriptiones in terris Prussie factas, quarum mutatio ex solidorum mutatione infinitos errores et ingentem confusionem paritura esset. Ac dicet aliquis regiones regno Polonie vicinas exilem monetam cudere, ideoque si regia Maiestas bonam cudet, spe lucri exportabitur aut in penetralibus regni conflabitur. Cui respondemus: estimationem huic malo obuiaturam, estimari enim debet moneta pluris, quam valeat, numismate, sive insigniis defectum valoris seu argenti suppletibus, ita ut estimatio huiusmodi expensas et sumptus officine sine principis iactura resarciat, et moneta cum [k. 36] lucro conflari nequeat, quod in regno eciam edicto prohibitorio cauendum est. Sed adeo exorbitans estimatio, ut ex 15 lotis argenti, deducto argenti precio et officine impediis, eciam lucrum vnus, duorum aut trium florenorum plus minus ve principi accrescat, non modo reipublice, verum eciam errario principis, vt premittitur, nocentissima pestis est. Nec magnopere obstabit officina Sweidnicensis, quam sine dubio interire <sup>o</sup>oportebit, si illius moneta e finibus et ditione tocius

regni Polonie exterminabitur. Proinde etiam bonam ac nouam monetam exportare et cum lucro conflare non poterit<sup>v</sup>.

Si itaque nouam ac bonam monetam cudere in animo est (quem admodum id communis utilitas sine ulteriori dilatione postulat) curandum omnino erit ad tollendam ineuitabilem alioqui confusionem et errorem, ut quam primum noua ac melior in usu esse ceperit, vetus in tota ditione regie Maiestatis edicto publico penitus abrogetur et in officina monetaria conflatur, soluto pro ea iuxta valoris sui conditionem precio conuenienti, ita ut tam ad principem quam populum ex commutatione huiusmodi non nichil dispendii perueniat. Nec pauperes subditi soli grauentur, quibus alias presertim rusticis et pensionariis monete exaltatio dura et onerosa (ut est) videbitur.

Opere precium etiam videtur, quod moneta in suo quoque genere iustam quantitatis proportionem per eris mixturam assequatur, (presertim oboli), ut etiam legitima magnitudine conspicua sit, quam non parum etiam venustabunt imaginum et insigniorum decor et literarum marginalium fabre sculpte formule. Vbi cauendum est, ne signetur hoc pacto <sup>v</sup>moneta noua<sup>x</sup>, quod Germani in aureis inepte profecto facere solent, eo quod non semper futuris temporibus noua erit. Preterea quod annus cussionis per euidentes characteres designetur.

Ex quo autem illustrissimus princeps Prussie propriam suam officinam retinere vult, nec satis exploratum habemus, an in hoc negotio se cum regia Maiestate conformare velit, non incommodum videtur, quod in vno latere grossorum Pruthenicalium imago regis Sigismundi cudatur cum his verbis in orbe marginis: <sup>v</sup>Sigismundus rex Polonie<sup>y</sup>, in altero autem latere insignia Terrarum Prussie cum his dictionibus: Moneta, aut si magis aridet <sup>z</sup>grossus Prussie<sup>z</sup> addito anni numero sic: 1526<sup>aa</sup>. Porro solidi in vno latere insigne regni cum predictis verbis marginalibus: <sup>ab</sup>Sigismundus rex Polonie<sup>ab</sup>, in altero vero insigne Prussie cum his dictionibus: <sup>ac</sup>Solidus Prussie<sup>ac</sup>, percuti poterunt, ita ut a mediantibus sine magno negotio discernantur. Oboli vero prioribus maiores sint oportet, ne digitos elabantur neue usu detriti breui pereant. Qui in vno latere coronam regni habeant, quam continua puncta granorum instar eminentia per orbis extremitates ambient. In altero vero latere aut plani sint aut per S litteram Sigismundum representant. Postremo irrefragabili edicto constituendum est, ut noua moneta huiusmodi cuiuscumque generis per vniuersum regnum in sua estimacione currat, ita ut Polonica in Prussia et Lithuania, ac vicissim Pruthenica et Lithuanica in Polonia accipiantur. Idipsum quoque de florenis obseruandum erit, ut non solum Vngarici, sed omnis generis floreni in dominiis regie Maiestatis, vbi que pro conditione valoris sui stato precio accipiantur. Que res ad negociationum et<sup>ad</sup> contractuum communionem ac<sup>ac</sup> amicitie conciliationem magnum pondus habebit.

Que preter hec de monete restitutione in maxima parte sentencie D[ominationis] Vestre conformia nobis meditata fuerunt, ex scriptis his adiunctis laicius intelliget; non ut ei quicquam prescribamus, sed ut ipsam consiliorum<sup>af</sup> nostrorum participem esse cupiamus. Si forte consilia eiusmodi vtrinque collata, aliquid frugis sint allatura eo, quod regia Maiestas breui officinam monetariam Toronie constituere et nouam monetam Pruthenicam in ea cudere decreuit, proinde D[ominationem] Vestram rogamus, ut pro sua industria et dexteritate tante rei conditionem diligenter expendat, prudenter diiudicet et vt tandem ad reipublice, regni salutem et communem utilitatem bene conficiatur, omnem operam impendat. Factura pro suo in rempublicam amore rem perpetuo preconio dignam

nobisque gratissimam et omnibus humanitatis officiis promerendam D[ominationem] Vestram feliciter desideramus<sup>ag</sup>.

<sup>ah</sup>Ex publico conuentu Gedanensi 1526<sup>ah</sup>.

[k. 36v] <sup>ai</sup>Epistola de moneta consiliariorum Prussie<sup>ai</sup>.

### Przypisy

<sup>a</sup> Dopisane z boku ręką Feliksa Reicha; w tekście skr. „Ludovicum [?]” oraz nadpisane i skr. „Ludouici” także ręką Reicha.

<sup>b b</sup> Dopisane ręką Feliksa Reicha.

<sup>c</sup> Skr. „quidam ...”.

<sup>d d</sup> Na marginesie dopisane ręką Feliksa Reicha.

<sup>e e</sup> Na marginesie dopisane ręką Mikołaja Kopernika.

<sup>f</sup> Wyraz poprawiony na „contineant”.

<sup>g</sup> Nadpisane.

<sup>h</sup> Skr. u dołu karty „noua”.

<sup>i i</sup> Dopisane u dołu karty ręką Feliksa Reicha. Wyraz „Quamobrem” powtórzony ręką pisarza tekstu.

<sup>j</sup> Skr. wyraz.

<sup>k</sup> Skr. „cudet”.

<sup>l</sup> Skr. „unde”.

<sup>m</sup> Skr. „cudetur”.

<sup>n</sup> Skr. „est”.

<sup>o</sup> Nadpisane; skr. 80.

<sup>p p</sup> Dopisane na marginesie ręką Feliksa Reicha na k. 36, ze znakiem wstawki na k. 35v.

<sup>q</sup> Skr. „Alberto”.

<sup>r</sup> Skr. wyraz.

<sup>s s</sup> Wstawka na marginesie ręką Feliksa Reicha.

<sup>t</sup> Skr. wyraz.

<sup>u</sup> Skr. „unus”.

<sup>v</sup> Skr. trzy wyrazy.

<sup>w w</sup> Dopisane na marginesie ręką Feliksa Reicha.

<sup>x x</sup> Wyrazy podkreślone.

<sup>y y</sup> Wyrazy podkreślone.

<sup>z z</sup> Wyrazy podkreślone.

<sup>aa</sup> Wyraz podkreślony.

<sup>ab ab</sup> Wyrazy podkreślone.

<sup>ac ac</sup> Wyrazy podkreślone.

<sup>ad</sup> Nadpisane.

<sup>ae</sup> Skr. „et”, nadpisane „ac”.

<sup>af</sup> Skr. „m”.

<sup>ag</sup> Skr. „... Datum”.

<sup>ah ah</sup> Dopisane ręką Feliksa Reicha.

<sup>ai ai</sup> Dopisane ręką Feliksa Reicha.